

۲۲ جولای ۲۰۰۹

دوکتور صلاح الدین سعیدی (سعیدافغانی)
مدیر مرکز مطالعات استراتیژیک افغان
و مرکز کلتوری د حـق لاره

پنجمین مناظرهء انتخاباتی کاندیدان ریاست جمهوری ۱۳۸۸ افغانستان (دافغانستان د ۱۳۸۸ د جمهوری ریاست د ټولټاکنو په هکله)

(یادداشت: درین نوشته بنابر ملحوظات از ذکر نام کاندیدان ریاست جمهوری اشتراک کننده درین مناظره خود داری میکنم!)

مسلم و واقعیت انکار ناپذیر است که افغانستان در مرحله دیگر انکشاف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی قرار دارد که از هشت سال قبل متفاوت است.

انتخابات و اشتراک در انتخابات نوعی از شهادت است و اینکه شهادت حق ماست و یا هم وجیبه ما؟ اینکه این مناظره بیین کاندیدان ریاست جمهوری افغانستان و محترم م. نصیر فیاض گرداننده این مناظره است و یا هم مناظره محترم م. نصیر فیاض با پنج کاندید است؟ اینکه نطق، گرداننده، و مودیراتور پروگرام بر علاوه دیگر نماینده من بیننده است و عوض من سوالات را مطرح میکند و رسالت خویش را اداء میدارد، و اینکه چه خطرات جانی و مالی برایش این گرداننده در شرایط فعلی افغانستان بوقوع پیوسته میتواند؟ مطالب است قابل دقت. حین سمع و توجه دقیق تر به افاده این مناظره به سوال های فوق مواجه میگردیم.

جای خوشی است که مردم ما در جمله جوامع دیگر متمدن جهان قرار گرفته و اینک با به راه آفتادن انتخابات - با وجود تمام نواقص - زعما و راه های حل مسایل مطرح کشور مان افغانستان را مورد غور و بحث قرار داده و تلاش وجود دارد تا بهترین ها را انتخاب نمایند.

انتخابات و تأکید به اجرای انتخابات را در کشور پروسه دادن حاکمیت مردم بخود شان دانسته و به آن من نیز تأکید میدارم. نقطه مرکزی برای تأمین صلح در کشور را درین پروسه منوط و مربوط به پیروی از اصول شفاف و حاکمیت قانونی دانسته و بدون آن مصارف و وقت صرف شده را ضیاع وقت و هدر کردن های مادی میبندارم. نتیجه مطلوب ازین انتخابات ان شاء الله به کار صادقانه، عملی و پیگیر مردم ما، جامعه بین المللی و حاکمیت امروزی تعلق دارد.

معلومات به انسان اتوریته و قدرت میدهد. در روشنی معلومات و آگهی به وضاحت راه خود را دیده میتوانیم. در پروسه آگاهی دادن مردم و انتخاب راه شان در روشنی و داشتن آگاهی امر تعیین کننده و بسیار مهم است.

کار نخبه گان ملت، علما و روحانیون، مردم خیرخواه، وسایل اطلاعات جمعی کشور و درین راستا به سطح بهتر تلویزیون آریانا قابل تقدیر است.

تلویزیون آریانا منتشره کابل درین راستا بخصوص تلاشهای محترم م. نصیر «فیاض» گرداننده پروگرام مناظرهء انتخاباتی ریاست جمهوری قابل تقدیر است. موفقیت های بیشتر شان را از ایزد متعال تمنا دارم. مراعات اصول بیطرفی، توازن در نشرات و پیکش کردن پروگرام مذکور فوق العاده و بشکل زنده کاری بس مهم و دشوار میباشد.

سوالات و جوابات مطرح درین مناظره و نکات نظر من:

سوالات و جوابات در بعضی موارد باهم مطابقت نداشته با وجود تلاش گرداننده نتیجه کم بود. بخش از سوالات کاملاً مسلکی بوده که جواب دادن به آن فهم و آمادگی مسلکی میخواهد.

درین راستا پیشنهاد خواهم داشت که اگر عین سوالات از متخصصین مختلف افغانی با قید زمانی آن به عمل آید و در لابلای پروگرام در پهلوی کاندیدان مانند شخص ششم مناظره حضوری و یا هم قبلاً تهیه شده - باشد - بهتر خواهد بود. عامل آن شرایط خاص افغانی و سطح فهمی و مسلکی اشتراک کننده ها که ناشی از عوامل عینی کشور است - میباشد.

در شرایط نورمال رئیس جمهور در موارد مختلف متخصصین دارد و مشی لازم را قبل از همه متخصصین تهیه داشته و رئیس جمهور توانایی تفکیک و موضع گیری در آنرا داشته در روشنی آن اعلام مشی خویش از نظر مردم و

تائید مردم به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم بدست می آورد. در شرایط نورمال اهداف در بین است و مطرح است و احزاب و سازمان های سیاسی و شخصیت های سیاسی برای تحقق این برنامه ها به گرفتن قدرت سیاسی تلاش دارند. با ملاحظه بعضی از اظهارات کاندیدان چنین هویدا میگردد که هدف گرفتن قدرت سیاسی است و برای رسیدن به این قدرت سیاس شعارها و برنامه های جستجو میگردد.

اشتراک کننده ها از وقت که برای شان تعیین گردیده بود استفاده خوب نکرده و با مقدمه های غیر ضروری ضیاع وقت میکردند.

ملاحظات در مورد بخشی از سوالات و جوابات:

– رشد تولیدات داخلی :

رشد و بلند بردن کیفیت تولیدات داخلی راه حل اصلی است. ایجاد موانع ، بلند بردن تکس وارداتی در جهان امروز قابل قبول نیست. این تدبیر سبب مخالفت مراجع کشور های دیگر و بین المللی میشود.

برای افغانستان بدون یک اقتصاد مختلط راه دیگر وجود ندارد.

بازار آزاد صد سال قبل که اکنون به وطن ما مواصلت کرده مشکلات غیر قابل انکار دارد.

کنترول در دست قانون با در نظر داشت ایجاد و تقویه سکتور های اقتصادی که جامعه به آن ضرورت دارد، بدون ایجاد توانایی های رقابت آزاد، امنیت و .... نمیتوان بازار آزاد را ایجاد کرد. در افغانستان این توانایی ها ضعیف است که باید تقویت گردد.

کنترول حکومتی این نیست که مامورین شاروالی و ولسی جرگه به بازار ها برآمده و کنترول نرخ ها نمایند. کنترول دولتی را درین نوع کنترول خلاصه کردن فهم غیر دقیق و سوسیالیستی از کنترول است.

تحصیلات شما؟

اینکه پست ریاست جمهوری پست سیاسی سیاسی است یا مسلکی و یا برای زعم شدن لقب آکادمیک حتمی باشد – نیست. برای داشتن فهم و دانش لازم رفتن به مراجع اکادمیک ضروری نیست. اما رییس جمهور باید توانایی تفکیک و اخذ موضع گیری مشخص را در روشنی دست آورد های بشری امروز داشته باشد.

اینکه چقدر مصرف بالا داخل کردن در لست کاندیدان زیاد است و یا کم - نکات ذیل مهم است: ارزان ترین نظام سیاسی نظام دیکتاتوری فردی است. اینکه برای انتخابات مصارف میشود یک ضرورت است. بشریت دیگر وسیله جزء همین دیمکراسی نیم بند چیزی دیگری در دست ندارد. اگر مصارف تحت نظر قانون، شفاف و عادلانه صورت گیرد آنرا یک ضرورت میدانم که راه دیگر برای اظهار اراده مردم در عصر امروز وجود ندارد.

– موفقیت شما در انتخابات؟

همه به شمول کاندیدان میدانند که درین انتخابات کی ها برنده شده میتوانند! از جانب هم به وضاحت باید خاطر نشان ساخت که کاندید شدن بخش از کاندیدان صرف برای شهرت طلبی، بدست آوردن امتیازات ، پخش برنامه ها و ضربه زدن به حریف اصلی است. تلاش این گونه هدفمند به نحوی است که بخاطر تقسیم قوای مقابل از عین طیف به این مفهوم است که اگر سه چهار کاندید از هواخواهان مثلا حزب دموکراتیک خلق افغانستان باشند، سه چهار کاندید از هواخواهان طیف جمعیت اسلامی باشند درین صورت هواخواهان این طیف به سه چار گروپ تقسیم شده و عملا به نفع کاندید دیگر مقابل عمل میکنند. به این معنا که رای طیف واحد به سه چهار گروپ منقسم میگردد و توانایی وحدت عمل را از دست میدهند.

سفارش من : محاسبات نشان میدهد اگر در این انتخابات تقلب صورت نه گیرد انتخابات به مرحله دوم میروند، اگر میخواهند ملت به آرزو خود برسند باید کاندیدان توافق نمایند و اگر توافق نه کنند - نتایج کاملا معلوم است.

تأکیدات مبنی بر - مامخالف هیچ نوع سیستم در جهان نیستیم ! ملکی حکومت په افغانستان کی اوس حکومت نشی کولای، من به کامیابی خود کاملا باور دارم، با هیچ کاندید ائتلاف نه خواهم کرد (الفباء سیاست هیچگاه نه گو هیچگاه)، صاحب منصب نشی کولای په ملکی وظیفه کی وظیفه اجرا کری..... عجب جملات عصر خفته و غیر دقیق!

– شخصی بودن یا ملی بودن اقتصاد؟

جواب من : بشریت در مراحل مختلف انکشاف خود سیستم های اقتصادی خویش را داشت که بدون تعصب باید از همان تجارب استفاده کرد. از تجارب که به نفع جامعه ما در این مرحله انکشاف جامعه است .

نسخه قابل قبول برای تمام مراحل انکشاف جوامع بشری وجود ندارد. تصامیم و راه کرد ها بر اساس و با در نظر داشت فاکتور ها و عوامل و واقعیت های جامعه فرق میکند.

هر موضوع باید به شکل انفرادی مورد بحث قرار گیرد ، بازار آزاد کنترل شده ، سیاست خدمات عمومی، مداخله دولت صرف در موارد که به امنیت و امنیت ملی، دفاع و سیاست خارجی ارتباط دارد مداخله میکند در بقیه موارد کار سکتور خصوصی است.

در سکتور خصوصی باید قوانین عمل کنند و دولت باید از عواید تکس و مالیه اخذ گردد. در امریکا بزرگترین جرم بعد از قتل ندادن مالیه است. لغوه و تنقیص مالیه و گمرک که به اساس تعیین شده به اساس حکم مرجع اداری و حتی رییس جمهور عمل خلاف قانون است. اما در افغانستان حتی والی ها هم چنین امر را داده میتوانند چه رسد به بالاتر ها. یکی از مشاغل عمده افغانستان امروز عدم فعال بودن لازم ارگانهای دولتی در مورد اخذ مالیات و تکس است. زد بند های مافیای انجو ها با قدرت مندان بخش مرکزی این تخلفات است. مساعدت های خارجی به اثر عدم فعال بودن عمدی ادارات دولتی، بی کفایتی و رشوه ستانی و به بهانه اینکه اکثریت کمک های خارجی توسط انجو ها استعمال میگردد - حیل و میل شد. عدم روشن ساختن عمدی قواعد کاری، عدم تفاهم و عدم هماهنگی عمدی کار با مراجع بین المللی راه حق گرفتن را به مراجع دولتی مهیا نمود. بهانه سطح نازل امنیتی که جای خود را دارد به هیچ وجه مبرر این تخلفات شده نمیتواند. بخش ازین حقایق را خود مسؤولین بهتر میدانند اما مفاد شان در همین گدودی های بود و هست.

- نظر شما در مورد سیستم سیاسی کشور؟

جواب: همه اتباع کشور ما حق دارند نظام را به کشورخویش سفارش کنند که مناسب ببینند، اما این نظر و طرز تفکر باید در قواعد و شروط خانه مشترک در نظر گرفته شود. تغییر نظام در چوکات قانون و مطابق به قانون و رد راه های انقلابی تغییرات سیاسی یگانه راه ها تغییرات مطلوب در جامعه امروزی برای ما قابل قبول است.

- گفته شد که نظام ریاستی امروزی کارا نبود؟

استدلال اشتراک کننده های درین مناظره به نظام امروز بدون در نظر داشت سیاست نادرست کادری نظام امروز، سیاست نادرست و عدم شفاف اقتصادی نظام امروز، سطح ضعیف و ظرفیت های ضعیف مراجع عدلی و قضایی و عدم موجودیت اراده سیاسی برای تطبیق قانون در حاکمیت امروز دلیل خوبی برای موجه بودن و عدم موجه بودن نظام ریاستی طیف افغانی امروز- بوده نمیتواند.

دقت شود آیا نظام امروزی از کدام نوع نظام ریاستی است؟

تفاوت نظام ریاستی جمهوری اسلامی ایران که در واقعیت امر رئیس جمهوری صرف رئیس قوه اجرائیه است و ریاست جمهوری افغانستان که رئیس قوه سه گانه است؛ با بررسی سطح ظرفیت های قانون در کشور ما کاملاً مشهود و هویدا است که به توجیه معین ما مثلاً آلو با پیاز را مقایسه داریم. مقایسه بین آسیا به تعبیر معین غیر مشابه مقایسه درست نیست.

به فکر من نظام ریاستی برای فعلا و نظام پارلمانی برای دوره های بعدی نظام خوب برای افغانستان شده میتواند.

اما باید دقت کرد که نظام های ریاستی و پارلمانی هر یک از خود دهها جزئیات دارد که بالای هر یک آن بحث دقیق و جداگانه مسلکی ضرورت است تا در دونیم دقیقه آنرا تکمیل کرد.

به وظایف رئیس جمهوری در نظام پارلمانی نام وظایف تشریفاتی تأکید کردن سخن دقیق نیست. رئیس جمهور در نظام پارلمانی همان صلاحیت های را دارد که قانون اساسی برایش خواهد داد و این را تشریفاتی نامیدن ، برداشت درست نیست.

اصطلاحات حاکمیت و عدم حاکمیت مردم را در سیستم سیاسی پارلمانی و یا ریاستی به صورت شکلی خلاصه کردن بی معنی است.

در نظام ریاستی هم اگر توازن لازم بین قوای سه گانه (قضائیه ، اجرائیه و مقننه) وجود داشته باشد ، در آن صورت حاکمیت مردم تأمین شده میتواند که بدبختانه در حاکمیت ریاستی امروزی افغانستان ، این توازن در قانون اساسی مراعات نه شده است.

- د قوم اندول په سیاسی نظام کی؟ سهم گیری اقوام در نظام سیاسی:

جواب من: تقویه رشد فرهنگهای موجود در افغانستان را با تقسیم چوکی های دولتی خلاصه کردن ، خطاء است. عملا دیده میشود ازین شعار ها عملا بیشتر تاجران سیاسی و قومی منفعت بردند. دولت ضعیف امروزی این حالت بد را تشجیع کرد.

بناً اگر ما از محاسبات قومی نظام امروزی که خود زمینه ایجاد تفرقه و بدبختی وطن میگردد ، صرف نظر نکنیم و به محاسبه قومی ارزش و اولیت تعیین نمایم، در آن صورت دورنمای همچو بازی ها به خیر و

منفعت تمامیت ارضی و مردم افغانستان نیست . البته بر محاسبات قومی و منطقوی قبل از همه زمانی تاکید و تائید بیشتر میشود که حاکمیت ها از طروق و وسایل غیر طبیعی چون کنفرانس ها بن و کودتا ها و معاملات نادرست به قدرت میرسند . در صورتیکه حاکمیت ها به طروق نورمال و با گرفتن مشروعیت از مردم مطرح باشد و حاصل شود ، در آن صورت این تاکیدات کم خواهد شد .
فلها ! انتخاب و انتصاب باید در پست های سیاسی به اساس نتایج انتخابات و در پست های مسلکی به اساس مسلک باشد . شخص فنی و مسلکی که از توریته سیاسی برخوردار نیست - میتواند برای پست سیاسی صرف در پست مشاور خوب انتخاب و انتصاب گردد .
با آنهم شناخت من از موضوع چنین است که تمام نظام های سیاسی و اقتصادی امروزی را که بشریت در دست دارند جوانب مثبت و منفی خویش را دارند . بناً نظام های نظام ریاستی را با مثال دادن نظام ریاستی امروزی افغانستان که ترکیب از همه چیز ، غیر متوازن به مرکزیت تاکید شده - خلاصه کردن و به آن استدلال کردن ، استدلال به حق خطا است .

- مذاکره با طالبان :

جوابهای ارایه شده توسط اشتراک کننده گان برایم قابل قبول نیست ، بخاطر اینکه جواب و فهم من از این مطلب چنین است:

خیر و مصلحت افغانستان در صلح و آرامش است !
بناً ضرورت میرم و وظیفه ایمانی و جدانی همه نیروها است تا در وطن ما آتش جنگ را خاموش کند . سلاح به زمین گذاشته شود و همه با هم بدون هرگونه تعصب و پیش داوری به تفاهم و مدارکه متقابل و توافق نیک بر قواعد بازی و قبول اصول مفاهمه - به هدف اینکه راه برآمد ازین مضیقه را یابیم کار مشترک نمایم . به مذاکره و تشکیل جبهه ملی متحد وطنی که سبب توافق بر آنچه توافق فعلی ممکن است - گردد . مشروعیت راه های حل را باید از ملت بدست آورد .

- تغییر قانون اساس افغانستان ؟

قانون اساسی ساخته و پرداخته دست انسان است !
از یک جانب به استقرار قانون توجه داریم اما از جانب دیگر برای تغییر قانون راه های قانونی وجود دارد . تخلف از آن سازنده نیست و تغییر قواعد بازی در خانه مشترک باید به توافق همه برسد و این حق را تنها به خود تعلق داده ، قابل قبول نیست .

تساوی حقوق ، برادری ، برابری و وحدت ملی در افغانستان به توافق و معامله این و آن تامین شده نمی تواند ! بلکه تساوی حقوق ، برادری ، برابری و وحدت ملی در افغانستان به حاکمیت قانون ، تامین عدالت ، سیاست کادری قرن ۲۱ ضرورت دارد و بس !

- عفو عمومی :

حق الله و حق العبد را در نظر نه گرفتن غیر عادلانه است !!
عفو عمومی بدون روشن ساختن و توافق بر قواعد بازی ، مشکل ما را حل نمی کند .
- اعلامیه حقوق بشر و افغانستان:

تصویب اعلامیه حقوق بشر و رفتن به جزییات آن بحث های تیوریکی طویل و عریض است و از جانب هم در بعضی موارد فهم های متفاوت در حقوق اساسی بشر وجود دارد .
تساوی حقوق و تساوی رسالت دومطلب جداگانه است !
رسالت زن و مرد خانواده و جامعه متفاوت است ، سپردن کار فزیک شاقه به زن به معنی تساوی حقوق ، غیر عادلانه است .

اما قوانین یک کشور حق اقل به قوانین عادی و قانون اساسی تقسیم میگردد .
بخش از قوانین در سطح قانون اساسی قرار دارند ، یعنی اگر قوانین دیگر در مخالفت به قانون اساسی و یا قوانین که در سطح قانون اساسی قرار دارد غیر معتبر پنداشته میشوند .
تفاوت های دیگر بین قوانین عادی و قانون اساسی در این که طریق تغییر و تعدیل قانون اساسی ضرورت به یک پروسیجری و راه کرد پیچیده را تقاضا دارد .
کنوانسیون های بین المللی باید توسط کشور های عضو مورد را تیفیکشن و تصویب قرار گیرند ، بخاطر اینکه کنوانسیون های بین المللی از جمله اعلامیه اساسی حقوق بشر جزء از سیستم حقوقی کشور ما اند و در سطح قانون اساسی قرار دارند .
در مورد از اسلام خارج شدن و عواقب آن در کشور های اسلامی:

تعابیر و فهم خویش را از اسلام باید دقیق ساخت. عقیده یک چیز و مطلب است که قبل از همه مسأله قلبی است (اقرار به لسان و تصدیق قلب است) پذیرفتن اسلام داوطلبانه است و برآمدن از آن که شخص آنرا برای خود بگذارد و فتنه نه کند یک امر شخصی است. اما اگر فتنه میکند دین مقدس اسلام و مسلمانان مکلفیت دارند که انسان متخلف را برایش توضیح و تشریح نموده و کار توضیحی و تنویری نماید. اینکه باز هم به فتنه ادامه میدهد باید از تمام تدابیر تربیتی کار گرفته شده و در موارد معین جزا های حدودی مطرح است.

در خاتمه میخوایم بگویم و اظهار بدارم که: اگر به تغییر مثبت معتقد هستید باید واقعبین باشید و توافق مثبت کنید. اگر توافق نه کنید هیچ چیزی تغییر در کشور از توان شما نه خواهد بود.

قرار محاسبات من اگر در انتخابات امروزی افغانستان تقلب نه شود این انتخابات به دوره دوم میرود. اگر میخواهید ملت به آرزو خود برسد باید در مرحله اول و دوم این انتخابات به توافق مثبت برسید. اگر توافق نه کنید فرصت ها را به هدر داده و هیچ چیزی از دست شما نه خواهد آمد.

کاندیدان محترم ریاست جمهوری افغانستان !!!

نشان بدهید که اراده ملت و خواست ملت عملی شدنی است. باید توافق مثبت کنید. توافق کنید که با چه چیز توافق دارید؟ توافق کنید که چه چیز را در کشور نمی خواهید؟ این برخورد در مرحله اول و دوم انتخابات متفاوت بوده میتواند.

من به این باورم که اگر از بی باوری دست برداریم ، هوشیاری سیاسی لازم داشته باشیم باید و باید رسالت خویش را مانند یک افغان و یک انسان بامسئولیت ادا کنیم میتوانیم. باید به اهداف عالی و انسانی نایل ایم.

هموطن گرامی !

بدون شک و تردید باید گفت که زمینه های مساعد شده جهانی ، افغانستان را به سمت رشد و انکشاف بهتر اجتماعی ، اقتصادی و سیاسی سوق داده میتواند، به شرط آنکه فرزندان صالح این وطن از فضای به میان آمده جهانی با تعقل و تفکر سالم، نیت پاک، با اولویت دادن به اولویت های و کشور بخاطر صلح، آرامش ، تفاهم نیک، ایجاد فضای اعتماد، رشد و ترقی افغانستان استفاده بهتر نمایند .

ضرورت است تا دیر نه شده و فرصتهای خوب یکبار دیگر از دست نه رفته تا همه با هم دست داده ، بعد از غور و بررسی همه جانبه فرزند صالح این وطن را که شایسته ، لایق و مناسب را به پست مقام ریاست جمهوری، زعیم و رهبر کشور مان افغانستان انتخاب و در سطوح پایین کشور انتخاب نمایند. شخصیت که با نیت پاک و صداقت ، فهم و کاردانی قبل از همه درد ، رنج و مشکلات اساسی و حیاتی مردم افغانستان را تشخیص نموده برای معالجه و تداوی آنها با تیم از افراد صالح ، خیر اندیش و کارفهم کمر همت بسته، با مصرف و قربانی کم و وقت کوتاه این پروسه خیر و خدمت متین و استوار ببیماید. کشتی که به مسیر غرق شدن میرود نجات داده به منزل مقصود برساند.

فرصت ها را نباید از دست داد!

مردم ما رنج میبرند و همه روزه به درد و آلام شان افزوده میشود!
به امید موفقیت تمام افراد صالح و خیر اندیش در امر تفاهم نیک و ایجاد فضا اعتماد متقابل و تأمین صلح ، آسایش و آرامش درکشور ما و جهان!

و من الله التوفیق